

بررسی ترجمه نهج البلاغه

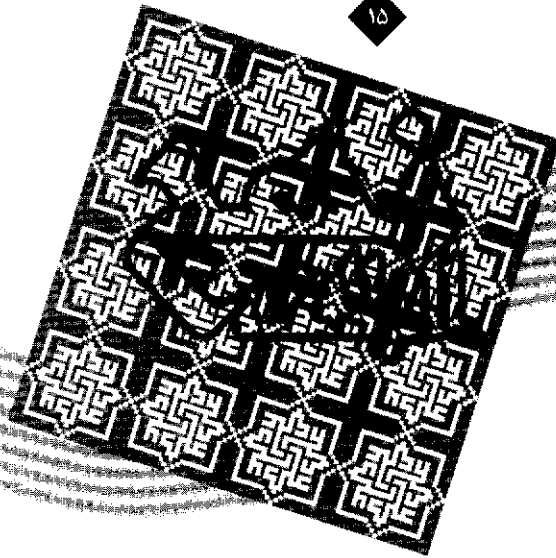
● بخشعلی قنبری

می‌گذارد که هرگز امکان امحای آن از صحنه درون و بیرون زندگی باقی نمی‌ماند. اگر کسی خود را در اختیار نهج البلاغه قرار دهد ناخود آگاه در مسیری قرار خواهد گرفت که چند مقوله اساسی برای بهتر زیستن آویزه گوش ظاهر و باطن او خواهد بود؛ توحید، عدالت، آزادی و امنیت. جالب توجه اینکه این مقوله‌ها از چنان عمیقی برخوردار می‌شوند که به سهولت از جان و دل آشنای نهج البلاغه نخواهد رفت. کسانی که عمری در راه فهم و گسترش آموزه‌های این کتاب شریف سپری کرده‌اند شاهد گویایی بر این مدعا هستند. مترجمان نهج البلاغه از این دسته‌اند. اما شگفتنا که در فرهنگ عامه این مرز و بوم تسامح بی‌محل و شعارزدگی باعث شده دوستان اران علی (ع) سال‌ها بلکه قرن‌ها از آموزه‌های او بی‌بهره بمانند و در عوض فرهنگی بسازند که با آموزه‌های آن فرسنگ‌ها فاصله دارد! شگفت است که مردمی به نهج البلاغه و آموزه‌های آن باور داشته باشند اما فقیرانه زندگی کنند و در عمل و نظر اقدام به فقرزدایی نکنند؛ شگفتا اعتقاد به این آموزه‌ها با بی‌دقتی و تنبلی و نابسامانی زیست اجتماعی همراه شود! به هر حال از این شگفت‌ترین که در حوزه‌های علمی و آکادمیک هنوز این اثر ارزنده الهی - بشری به عنوان یک منبع شناخته نشده است و شیعیان بیش از دیگران نسبت به آن غریبی می‌کنند. در هر صورت باید پذیرفت که مترجمان این کتاب شریف از بدو تدوین آن در صدد برآمده‌اند تا فرهنگ این کتاب را در میان مردم جاری و ساری کنند و اگر امروز نام و یاد از این اثر ارزنده در میان است قطعاً مدیون زحمات این اندیشه‌ورزان است. به همین دلیل مناسب دیدیم گذری بر ترجمه‌های مهم این کتاب به زبان فارسی داشته باشیم تا در نهایت از آخرین ترجمه آن سخن به میان آوریم.



● نهج البلاغه
● ترجمه علی شیروانی
● قم، دارالعلم، ۱۳۸۳

نهج البلاغه از منابع معتبر دینی است که از زمان تدوین (سال ۴۰۰ ق) تاکنون با اقبال صاحبان دانش و فضل روبه‌رو شده است. کثرت مراجعات به این اثر و وجود شرح‌ها و ترجمه‌های بسیار، گویایی اهمیت و عمق این اثر است؛ به گونه‌ای که حتی دانشمندان غیرمسلمان را نیز به سوی خود کشیده است. حقیقت آن است که نهج البلاغه تفسیر روشنی است بر قرآن که به موجب آن زوایای قرآن بیش از پیش گشوده شده و در اختیار جویندگان گوهر حقیقت قرار گرفته است. باید اذعان کرد که این کتاب شریف به قدری در روحیات و اندیشه و عمل انسان اثر



ترجمه های نهج البلاغه

اینکه اولین و قدیمی ترین ترجمه نهج البلاغه به زبان فارسی کدام بوده به طور قطع مشخص نشده است اما ترجمه ای، با مترجم نامشخص، در دست است که حدوداً به قرن پنجم و ششم مربوط است. برخی از پژوهشگران نهج البلاغه بر این عقیده اند که نخستین ترجمه فارسی نهج البلاغه در سده دهم از هجرت در حکومت صفویان صورت گرفته است و دیرینه ترین ترجمه ای که نشان آن را داشتند شرح و ترجمه جلال الدین حسین بن شرف اردبیلی معاصر شاه اسماعیل صفوی است و پس از آن شرح (و ترجمه) ملا فتح الله کاشانی (متوفی ۹۸۸ ق) به نام تنبیه الغافلین است. باید یاد آور شد که مؤلف در صدد احصا و ذکر تمام ترجمه های فارسی نیست بلکه آنچه در اینجا آمده است ترجمه های نسبتاً مشهور و رایج است.

۱. نهج البلاغه (ترجمه فارسی حدود قرن پنجم و ششم) تصحیح عزیزالله جوینی، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی چاپ اول: ۱۳۶۸ ش، دو جلد، وزیری، جمعاً ۱۲۵۳ صفحه. این اثر شامل یک مقدمه ۷۱ صفحه ای از مصحح و مقدمه ای هفت صفحه ای از مؤلف (گردآورنده) است و پس از آن در جلد اول ۱۸۸ خطبه به همراه متن عربی و ترجمه فارسی آن آمده است. جلد دوم نیز شامل یک مقدمه هفت صفحه ای و سپس متن و ترجمه نهج البلاغه از خطبه ۱۸۹ تا آخر حکمت ۲۴۴ است.

۲. تنبیه الغافلین و تذکرة العارفين، ترجمه و شرح نهج البلاغه توسط ملا محمد فتح الله کاشانی (متوفی ۹۸۸ ق) صاحب تفسیر معروف منهج الصادقین، که به تصحیح دکتر منصور پهلوان، به وسیله انتشارات میقات در پاییز ۱۳۶۴ چاپ و منتشر شده است.

۳. ترجمه و شرح مختصر نهج البلاغه میرزا محمد باقر لاهیجانی

مشهور به نواب که نهج البلاغه را در طی سال های ۱۲۲۵-۱۲۲۶ ق. ترجمه و به فتحعلی شاه تقدیم کرده است. این شرح حاوی نکات عرفانی و فلسفی است ولی هنوز چاپ و منتشر نشده و تنها چاپ سنگی آن در دست است. ۴. ترجمه و شرح نهج البلاغه مرحوم آیت الله طالقانی که در سال ۱۳۲۶ ش منتشر شد و تنها ۸۱ خطبه را در بردارد. اما پس از رحلت آیت الله طالقانی محمد مهدی جعفری آن را تکمیل کرده و در سه جلد به چاپ رسانده است.

۵. سخنان علی (ع) ترجمه و شرح نهج البلاغه مرحوم جواد فاضل (متوفی: ۱۳۴۰ ش) به قلمی شیوا چاپ و منتشر شده است.

۶. ترجمه و شرح نهج البلاغه، سیدعلی نقی فیض الاسلام. هر چند که مرحوم فیض الاسلام اولین مترجمه و شارح نهج البلاغه به زبان فارسی نبوده است اما به لحاظ گستردگی انتشار این اثر در این زبان اولین ترجمه شمرده می شود. البته خود فیض الاسلام مدعی است که «این کتاب شریف یا ترجمه و شرحی که فارسی زبانان را بهره مند نماید تا کنون نوشته نشده و به همین جهت چنانکه شاید مورد استفاده قرار نگرفته است، لذا این بنده سالهاست قدم در این راه نهاده خواستم نسخه بسیار صحیح با اعراب درست از آنچه سید شریف رضی (رضوان الله علیه) از سخنان مولانا امیرالمؤمنین (علیه السلام) تألیف و جمع آوری نموده آماده ساخته با ترجمه و شرحی که همه از آنان سودمند گردند به هم دینان و هم میهنان گرامی هدیه نمایم.»

۷. نهج البلاغه منظوم سروده محمدعلی انصاری در ۶ جلد، ترجمه منظوم نهج البلاغه، ناظم و مترجم محمدعلی انصاری، تهران، چاپ سنگی. ناظم نهج البلاغه مقدمه ای با شعر آورده و در طی آن به وصف نهج البلاغه پرداخته است و در «ص» ۱۱ نیز مقدمه به نثر آورده است.

ترجمه در مواردی هر چند اندک مطابقت تامی بین متن و ترجمه وجود ندارند.

۱۳. ترجمه گویا و شرح فشرده بر نهج البلاغه به قلم محمد جعفر امامی و محمدرضا آشتیانی زیر نظر آیت الله مکارم شیرازی، این ترجمه و شرح را مطبوعاتی هدف قم در سه جلد چاپ و منتشر کرده است.

۱۴. ترجمه نهج البلاغه، عبدالمحمد آیتی، از جمله ترجمه‌های جدید، عالمانه و روان و شیوای نهج البلاغه است. این ترجمه برای نخستین بار در دو جلد توسط بنیاد نهج البلاغه چاپ و منتشر شده است و در نوبت‌های بعدی دفتر نشر اسلامی آن را در یک مجلد چاپ و منتشر کرده است.

۱۵. نهج البلاغه، مصطفی زمانی، بر اساس نسخه ابن ابی الحدید، تنظیم شده است. ترجمه‌ای روان و سلیس و همه فهم است و ۲۴۱ خطبه و ۷۶ نامه و ۴۸۸ حکمت را شامل می‌شود.

۱۶. نهج البلاغه ترجمه احمد سپهر خراسانی. این ترجمه در سه جلد به انجام رسیده که انتشارات اشرفی در سال ۱۳۵۸ آن را به چاپ دوم رسانده است.

۱۷. نهج البلاغه ترجمه محمد مهدی فولادوند؛ انتشارات صائب، این ترجمه را در سال ۱۳۸۰ برای اولین بار چاپ و منتشر کرده است.

۱۸. نهج البلاغه ترجمه محمد دشتی. انتشارات مشرقین، این ترجمه را به کرات به چاپ رسانده است. این ترجمه دارای ویژگی‌های زیر است: (۱) انتخاب عنوان برای مطالب نهج البلاغه؛ (۲) آوردن توضیحات مختصر در پاورقی (۳) ذکر نکات تاریخی (۴) بیان شأن سخنان علی (ع) و... البته نگارنده قصد دارد به طور جداگانه به بررسی این ترجمه بپردازد اما در اینجا جهت آگاهی خوانندگان اشاره می‌کند که عناوینی که مترجم در برابر واژه‌های برگزیده عربی آورده است در برخی موارد کاملاً غلط است و در موارد ترجمه‌هایی که آورده به هیچ وجه مطابق متن عربی نیست. به عنوان مثال مترجم در برابر «ضرورة تذکر المعاد» درص ۵۰۰ نامه ۲۲ عبارت «سفارش به آخرت گرایی» را آورده است که به هیچ وجه درست نیست. چرا که امروزه واژه گرایی در برابر «ism» به کار می‌رود که کاملاً جنبه تئوریک و نظریه پردازانه دارد که ان شاء الله در جای خود به کاستی‌های این ترجمه پرداخته خواهد شد.

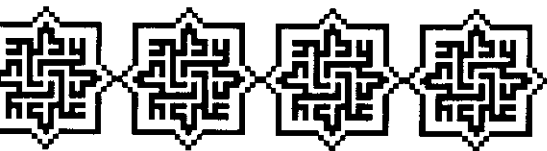
۸. ترجمه نهج البلاغه توسط مرحوم دکتر اسدالله مبشری که ترجمه‌ای روان ولی دارای اشتباهات زیادی است. این ترجمه را دفتر نشر فرهنگ اسلامی چاپ و منتشر کرده است. کتاب در سه جلد تهیه شده که جلد ۱ و ۲ دو بیست و چهل و یک خطبه و جلد ۳ نامه‌ها و سخنان کوتاه امام (ع) را شامل می‌شود.

۹. ترجمه و شرح نهج البلاغه، استاد محمد تقی جعفری (ره) تا ج ۲۸ که به وسیله دفتر نشر فرهنگ اسلامی چاپ و منتشر شده است.

۱۰. ترجمه سید جعفر شهیدی؛ نهج البلاغه، سید جعفر شهیدی، چاپ اول ۱۳۶۸، انتشارات آموزش انقلاب اسلامی، تهران، چاپ نوزدهم، ۱۳۷۹، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی ۵+۲۰+۲×۵۹۶ صفحه.

۱۱. خورشید بی غروب، ترجمه عبدالمجید معادیخواه. نهج البلاغه متنی به جا مانده از مولای پارسایان است که از لایه‌های مختلف و متعدد برخوردار است، تو بر تویی آن اندازه زیاد است که تفسیرها و ترجمه‌های گوناگون را برمی‌تابد.

۱۲. ترجمه نهج البلاغه علی اصغر فقیهی، این ترجمه در یک جلد و در سال ۱۳۷۴ برای اولین بار توسط انتشارات صبا چاپ شده است. به نوشته مترجم کار ترجمه در سال ۱۳۶۱ آغاز و در سال ۱۳۶۸ به اتمام رسید. مترجم، نهج البلاغه چاپ دارالمعرفه بیروت را مأخذ ترجمه قرار داده است که با شرح شیخ محمد عبده چاپ و منتشر شده است. ضمن این که در این ترجمه اختلافات نیز در پاورقی آمده است. مترجم مقدمه‌های نسبتاً مفیدی آورده است که اولین مقدمه به نحوه کار مترجم و مقدمه دوم به زندگانی علی (ع) مربوط می‌شود. مقدمه سوم درباره نهج البلاغه و آخرین مقدمه درباره رابطه شریف رضی و نهج البلاغه است. در آخرین قسمت این مقدمات مطالب مفصلی درباره اسناد نهج البلاغه آمده است که بسیار مفید به نظر می‌رسد. در آخرین قسمت زندگانی عبده را آورده است. پس از همه اینها مقدمه شیخ محمد عبده و مقدمه سید رضی آمده است که جمعاً ۱۰۷ صفحه می‌شود. از جمله مزایای آن آوردن شرح شیخ محمد عبده در ذیل هر صفحه و نیز حواشی مختلف که در ذیل هر یک از صفحات آمده است. علاوه بر آنها در پایان نیز فهرست تفصیلی و معانی واژه‌های ثقیل نهج البلاغه نیز اضافه شده است. گفتنی است که در این ترجمه فرمایشات علی (ع) در ۲۳۸ خطبه، ۷۹ نامه و ۴۸۱ حکمت قرار گرفته است. با وجود روانی و سادگی این



نهج البلاغه؛ ترجمه علی شبروانی

بیان شده است: ناتوانی اندیشه بشری از درک کنه ذات ربوبی؛ مراتب معرفت خداوند؛ نفی صفات زاید بر ذات و صفات ممکنات از ذات حق؛ آفرینش جهان؛ اصناف گوناگون فرشتگان، سجده بر آدم؛ آدم در بهشت، فلسفه بعثت پیامبران؛ فلسفه بعثت پیامبر اسلام (ص)؛ ویژگی های قرآن و احکام شرعی، فلسفه و ره آورد حج. البته این تقسیم در متن عربی خطبه ها نیامده بلکه در ترجمه به عنوان سرفصل های فرعی ذکر شده است. تقریباً ۲۰ صفحه از کتاب به این فهرست اختصاص یافته است. چنانکه اشاره کردیم این ترجمه براساس نسخه صبحی الصالح تنظیم شده است و ۲۴۱ خطبه، ۷۹ نامه و ۴۸۰ حکمت دارد. اختلاف خطبه ها ناشی از آن است که در برخی از نسخه ها یک خطبه ممکن است به دو بخش تقسیم شود لذا دو خطبه محسوب شود اما از جهت دیگر نیز این اختلافات ممکن است پیش آید به عنوان مثال خ ۲۳۹ این نسخه تحت عنوان «تشویق به جهاد» در فیض الاسلام در خطبه شماره ۲۱۱ آمده است و خطبه ۲۳۸ این نسخه در فیض الاسلام در شماره ۲۳۵ آمده است.

ذکر این نکته هم لازم است که مترجم برای فهم بهتر و بیشتر خواننده در موارد لزوم توضیحات مختصری در پاورقی ذکر کرده است که در جای خود مفید است.

بررسی ترجمه

یکی از نکات خوبی که در این ترجمه رعایت شده این است که متن و ترجمه چنان در کنار هم قرار گرفته اند که بتوان متن فارسی را با عربی آن مقایسه کرد. ضمن این که این هماهنگی به هیچ وجه باعث افزایش تعداد صفحات کتاب نشده است؛ امری که تقریباً در هیچ یک از ترجمه های موجود انجام نشده و به همین دلیل است که حجم آنها بزرگ و امکان حمل و نقل کتاب وجود ندارد. ضمن آن که رنگ زمینه متن عربی با فارسی متفاوت است و مطالب عربی در طرفین دو صفحه (یعنی انتهای طرف راست و انتهای طرف چپ صفحه) آمده و علاوه بر دسترس بودن تطبیق متن مبدأ و مقصد، زیبایی خاصی به صفحات بخشیده است به علاوه در سرصفحه عنوان نهج البلاغه در یک صفحه و عنوان بخش (خطبه، نامه و حکمت) در صفحه دیگر آمده است. در کنار اینها ذکر سال بیان خطبه نیز در ذیل عنوان برخی خطبه ها آمده است.

از نظر محتوایی نیز مترجم سعی کرده است نکات زیر را رعایت

این ترجمه برای اولین بار در ۱۳۸۱ توسط انتشارات دارالعلم قم چاپ شده و در سال ۱۳۸۳ چاپ دوم آن نیز به بازار کتاب عرضه شده است. مترجم، ترتیب خطبه ها و نامه ها و حکمت های نهج البلاغه را با نسخه صبحی الصالح تنظیم کرده و آن را مبنای ترجمه خود قرار داده است. مترجم در مقدمه ترجمه خود که آن را در سال ۱۳۸۰ نوشته است، عدم همراهی روانی و دقت در ترجمه نهج البلاغه را دلیل اصلی برای برگردان خود معرفی می کند: «در این ترجمه تلاش بر آن بوده که در حد امکان از مدار سخن امیرمؤمنان خارج نشوم و ترجمه ای مطابق با متن و برابر با اصل آن فراهم آورم به گونه ای که بتوان معادل هر جمله و عبارت و حتی واژه را در جمله یافت. البته اهل فن می دانند که رعایت توأمان این دو اصل (روانی و دقت) در ترجمه متنی چون نهج البلاغه چنانچه اندازه دشوار است. به واقع مترجمان ارجمند این کتاب شریف... هر اندازه خواسته اند یکی از این دو اصل را رعایت کنند از دیگری فاصله گرفته اند، به گونه ای که می توان گفت ترجمه های نهج البلاغه هر چه دقیق تر شده اند دیر یاب و سخت خوان تر گشته اند، و هر چه سلیس و زود یاب شده اند، دقت و درستی را از دست داده اند... سعی مترجم آن بود که نه دقت ترجمه را فدای روانی آن نماید، و نه روانی ترجمه را قربانی دقت آن کند، و ترجمه ای به دست دهد که در نقطه اعتدال و استقامت باشد، به دور از افراط ترجمه آزاد و تفریط ترجمه تحت اللفظ.»^۱

به هر حال این ترجمه با هدف یاد شده به اتمام رسیده است. در معرفی آن باید گفت که: ترجمه دارای ۶۷۶ صفحه و در قطع وزیری تنظیم شده است و دارای یک مقدمه چهار صفحه ای به قلم مترجم و مقدمه چهار صفحه ای گرد آورنده نهج البلاغه، سیدرضی، بدون متن عربی است. ضمن این که ترجمه حاضر دو نوع فهرست دارد: فهرست اول، فهرست خطبه ها و نامه های برجسته نهج البلاغه در یک صفحه شامل خطبه های ۱، ۳، ۸۳، ۹۱، ۱۰۹، ۱۶۵، ۱۷۶، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۹۲، ۱۹۳، ۲۲۲ و نامه های ۳۱، ۴۵، ۵۳ است. البته مترجم محترم دلیل برجسته دانستن این موارد را ذکر نکرده است. اما از قراین می توان متوجه شد که خطبه ها و نامه های برجسته همان بخش های طولانی نهج البلاغه است. فهرست دوم فهرست تفصیلی مطالب است که موضوعات مختلف یک خطبه یا نامه به تفصیل ذکر شده و شماره صفحه آن نیز اعلام شده است. برای مثال خطبه ۱ در موضوعات زیر

کند:

«من» آمده است که به تناسب کاربردهای مختلف می‌توان معادل‌های مناسب را انتخاب کرد که مترجم در اینجا چنین نکرده است.

(۲) نکته بعدی در باب خطبة ۶۱ است. مترجم محترم عبارت «لا تقاتلوا [لا تقاتلوا] الخوارج من بعدی» را به این صورت ترجمه کرده است: «پس از من خوارج را نکشید» در حالی که کلمه «لا تقاتلوا» به معنای «جنگ نکنید» است نه «نکشید» مگر این که مترجم واژه داخل گروه را مبنا قرار داده باشد که این کار با توضیحات او در مقدمه ناسازگار می‌شود.

برای مثال:

«کائن لا عن حدث، موجود لا عن عدم»^۴. مترجم عبارت مذکور را به این صورت ترجمه کرده است: «هست اما نه آن که حادث [و سابقه نیستی داشته] باشد، موجود است اما از نیستی پدید نیامده است.»^۵ این عبارت در ترجمه فیض الاسلام به این صورت است: «خداوند متعال همیشه بوده است نه آن که حادث و نو پیدا شده باشد، موجود و هستی است که مسبوق به عدم و نیستی نیست.»^۶ و یا در ترجمه عبارت: «ایها الناس، الزهاده قصرالامل، والشکر عندالنعم، والتورع عندالمحارم.»^۷ آمده است: «ای مردم! زهد آن است که آرزو را کوتاه نمایید، هنگام نعمت شاکر باشید، و از گناهان دوری کنید.»

اگر به عبارت اخیر دقت کنیم متوجه می‌شویم که ترجمه روان است و مفهوم را رسانده است اما برگردان دقیق فرمایش مولا نیست بلکه عبارت به گونه دیگر آمده است.

برای فهم بیشتر لازم است به نکات زیر توجه شود:

(۱) از عبارت ایها الناس تا عندالمحارم یک جمله است و علی (ع) در مقام بیان زهد برآمده است. بنابراین عبارات بعدی مؤلفه‌های اساسی زهد را تشکیل می‌دهد. برای دقت بیشتر به ترکیب عبارت فوق اشاره می‌کنیم:

الزهاده (مبتدا)، قصرالامل (خبر) و باقی جملات عطف بر خبر است.

(۲) قصرالامل، والشکر والورع هر سه مصدر هستند و جایز نیست آنها را به صورت فعل امر ترجمه کنیم.

(۳) ترجمه پیشنهادی چنین است: «ای مردم! زهد (دل‌نستن به دنیا) کوتاه کردن آرزو، سپاسگزاری به هنگام برخورداری از نعمت و خودنگهداری از حرام‌ها است.»

(۱) رعایت معانی کلمات ذوو جوه به این معنا که در پاره‌ای از موارد، کلام مولا به گونه‌ای است که در آن دو یا چند احتمال وجود دارد و شارحان و مترجمان نهج البلاغه هر کدام معنایی را برگزیده‌اند. گاه این احتمالات به گونه‌ای است که ترجیح یکی بر دیگری دشوار می‌نماید. در این موارد معنا یا معانی دیگر در داخل قلاب به صورت [یا...] آمده است.

(۲) ذکر موارد اختلاف نسخه‌ها در خود متن در داخل قلاب.

(۳) توجه جدی و دقیق به انتخاب معادل‌های فارسی. واقعیت آن است که مترجم محترم دلیلی که برای ضرورت ترجمه ذکر کرده، تا حد امکان پای بند مانده است و سعی کرده برای عمل به آن تمام تلاش خویش را به کار بندد. ترجمه عبارت‌ها به صورت روان و همه‌فهم است و کم‌تر موردی می‌توان یافت که از این قاعده استثنا شده باشد. به عنوان مثال:

«وان علیّ من الله جُنّة حصینة، فاذا جاء یومی انفرجت عنی و اسلمتنی فحینئذ یتطیش السهم و لا یبرأ الکلم؛ خداوند برای من سپری محکم قرار داده، وقتی آخرین روز زندگیم فرارسد آن سپر کنار رود و مرا تسلیم مرگ کند. در آن هنگام دیگر تیر به خطا نمی‌رود و جراحت التیام نمی‌یابد.»^۲

به هر حال به نظر می‌رسد که ترجمه حاضر توانسته است بخش قابل توجه کاستی موجود در ترجمه‌های دیگر را جبران کند و زمینه را برای دوست داران علی (ع) فراهم کرده است تا به راحتی بتوانند از فرمایشات آن حضرت به زبان فارسی روان بهره‌برند.

نقد:

(۱) در مواردی مترجم عبارات عربی را با عنایت به قواعد رایج عربی ترجمه کرده است در حالی که در زبان فارسی این قواعد ممکن است به نحو دیگری باشد. مثلاً: در برابر عبارت «من کلام له علیه السلام لما خُوفَ من الغیلة؛ [در سال ۴۰ هجری، و اواخر عمر شریفش] وقتی که او را از ترور هشدار دادند»^۲. این در حالی است که در زبان فارسی عبارت «از ترور هشدار دادند» معنا و مفهوم می‌ندارد بلکه باید گفت: نسبت به ترور یا درباره ترور به او هشدار داده شد. بنابراین حرف «من» در اینجا به معنای «از» به کار نرفته است بلکه در منابع مربوط به شناخت حروف از جمله «معنی» معانی مختلف

- ۳) انتخاب قلم متناسب که خواندن آن را کاملاً تسهیل کرده است.
- ۴) آوردن برخی نسخه بدل‌ها در لابه‌لای متن عربی.
- ۵) ارائه فهرست مختصر و مفصل از مطالب نهج البلاغه. در حوزه محتوا نیز موارد ذیل از مزایای آن به شمار می‌رود:
- ۱) دقت در انتقال محتوای مبدأ به مقصد که توفیق قابل ملاحظه‌ای به دنبال آورده است.
- ۲) آوردن مطالب اضافی در داخل کروشه که به فهم ترجمه کمک شایانی می‌کند. ضمن اینکه در آنها اختصار کاملاً رعایت شده است.
- ۳) آوردن پاورقی‌های مختصر و مفید.
- ۴) بهره‌گیری از سبک و قلم بسیار روان و قابل فهم.
- ۵) آوردن ترجمه عبارات‌های تفسیر متن نهج البلاغه (که اغلب مترجمان به آنها توجه نکرده‌اند).
- ۶) بهره‌گیری از ادبیات نوین در آوردن معادل‌ها.
- ۷) انتخاب عناوین دقیق برای مطالب.

پی‌نوشت‌ها:

- * عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد تهران مرکزی.
- ۱ - شیروانی، علی. ترجمه نهج البلاغه، مقدمه، ص ۲۶.
- ۲ - نهج البلاغه، ترجمه شیروانی، ص ۱۰۵.
- ۳ - همان، خ ۶۲، ص ۱۰۵.
- ۴ - همان، خ ۱.
- ۵ - همان، ترجمه علی شیروانی، ص ۳۵.
- ۶ - فیض الاسلام، ترجمه نهج البلاغه، ص ۲۵.
- ۷ - نهج البلاغه، ترجمه شیروانی، خ ۸۱، ص ۱۱۹.

حال اگر به ترجمه، مترجم محترم دقت کنیم متوجه می‌شویم که عبارات‌های قصرالامل = آرزو را کوتاه نمایید، والشکر عندالنعیم = هنگام نعمت شاکر باشید و الورع عندالمحارم = و از گناهان دوری کنید، از حالت جملات اسمی درآمده و به صورت جمله فعلی انشایی ترجمه شده است. این در حالی است که در عبارات فوق فعل امر وجود ندارد. البته اگر دست‌کم مصادر موجود به صورت مفعول مطلق به کار می‌رفت مجاز بودیم آنها را به صورت فعل امر ترجمه کنیم اما در موارد ذکر شده وضعیت چنین نیست. البته این نکات بدان جهت نیست که ترجمه حاضر را ناقص یا نارسا بدانیم بلکه همچنان که اشاره شد، این ترجمه به خوبی توانسته است مفهوم فرمایشات علی (ع) را برساند ضمن این که جملات به صورت روان بیان شده است، بلکه از آن جهت که اگر دقیق تر شویم می‌توانیم دو معیار اساسی مترجم (دقت و روانی) را بهتر و بیشتر رعایت کنیم.

امتیازات این ترجمه

به رغم اشکالاتی که در ترجمه‌های موجود نهج البلاغه وجود دارد و این ترجمه نیز از آنها مستثنی نیست که در صفحات پیشین به برخی از آنها اشاره کردیم. حقیقت آن است که ترجمه خوب به ترجمه‌ای اطلاق می‌شود که دو ویژگی اساسی داشته باشد: ۱) دقت در برگردان عبارت مبدأ به مقصد و رعایت دقیق امانت؛ ۲) روان و سلیس بودن متن مقصد. اگر به نهج البلاغه موجود بنگریم باید اعتراف کنیم که کمتر ترجمه‌ای از نهج البلاغه است که این دو نکته را به طور دقیق رعایت کرده باشد. به نظر می‌رسد که ترجمه حاضر در این زمینه توفیق نسبی پیدا کرده است. به برخی از مزایای این ترجمه اشاره می‌شود. مزایای این ترجمه را به دو حوزه صوری - شکلی و محتوایی - معنایی می‌توان بخش بندی کرد. در حوزه صورت موارد ذیل را می‌توان برشمرد:

- ۱) آوردن متن عربی و فارسی در یک صفحه که تاجایی که نگارنده سراغ دارد کاری بدیع است که تاکنون تحقق نیافته بود. این کار چند امتیاز را برای این ترجمه فراهم کرده است که کم حجم شدن نهج البلاغه، امکان به همراه داشتن آن، تطبیق آسان متن فارسی و عربی و کاهش قیمت اثر به خاطر کاهش حجم کتاب.
- ۲) انتخاب رنگ‌های مناسب برای صفحات باعث شده که خواننده از ظاهر آن هرگز خسته نشود.

